

BURHINUS

Ó, PTAČÍ ZPRAVODAJ

Už je to zase tady – za nedlouho končí kalendářní rok a začíná nový. Koukám se do potmělé ulice na poletující krupky sněhu a opět se nemůžu zbavit pocitu, že nový rok nezačne. Že k nám přiletí až na křídlech prvních skřivánek a chladné sluníčko jej vdechne nesmělým sněženkám do kvítků. Ale teď je zima, v ulicích i lesích je hrobové ticho a jen občas na nás ze spících stromů zaštěbetá hejno sýkorek nebo hýlů. Ale právě tento „nedostatek“ umožňuje ještě větší dobrodružství – bloumání promrzlou krajinou a potěšení z každého ptáčka... Zkuste to taky – i zima má své kouzlo!

SOJKA OBECNÁ (*Garrulus glandarius*) možná na to svými hlasovými projevy příliš nevypadá, ale patří mezi pěvce. A i když se vám může zdát, že pouze nepěkně „kráká“, skutečnost je jinde. Stejně jako všichni krkavcovití ptáci (mezi něž patří) je velmi inteligentní a dokáže se naučit mluvit i lidskou řečí. A tak Krakonošova sojka „bonzačka“ není zas tak úplně vymyšlená. Pravdou je, že sojka v lese poměrně často svým křikem upozorní na „vetřelce“, ale běžně nemluví. A právě v mrazivých zimních lesích je sojčí stížnost jedena z mála známek života. A třeba se vám podaří nejít i modré sojčí pírkem pro štěstí.

ZAŽILI JSME

EVROPSKÝ FESTIVAL PTAČTVA

Ráno jsme se začali scházet na zastávce. Byla sice zima ale, i tak se našlo pár lidí, co dokázali vstát z postele. Na zastávce jsme se sešli sice jen 4, ale cestou na Chomouťák autobus posbíral pár zbloudilých členů. Z autobusové zastávky jsme pokračovali dál na parkoviště. I tam jsme mohli pozorovat ptáky, třeba sýkora koňadru nebo strakapouda. Už se pár lidí sešlo tak jsme se přesunuli k jezeru. Všichni vytasili své dalekohledy a zabodli pohled na vodní hladinu, aby objevili zde přítomné ptáky. A opravdu se našlo pár šťastlivců, kteří nám oznámili, že na stromech na protilehlém ostrově sedí banda kormoránů velkých. Pod nimi se po stříbrné vodě procházely volavky popelavé a volavky bílé. Po chvíli se objevily také dvě čírky obecné a kachny divoké. Poté jsme ale jenom my pokračovali na buldočí plácek. Tak každý snědl svou svačinu a zahráli jsme si co jiného než buldoky. Po této mírně divoké hře jsme se vydali směr autobus. Výprava se začala s každou zastávkou zmenšovat, až se rozpadla úplně.

Hejno čejek na vypuštěném rybníku

PTÁCI POODŘÍ

Dvacátého října, brzy ráno, jsem se sešla s bandou dětí na nádraží, abych vyrazila obhlédnout své oblíbené rybníky. Akce byla naplánovaná do CHKO Poodří. Cesta vlakem byla poměrně dlouhá, a tak jsme se všichni s chutí rozběhli od vlaku směrem k rybníkům. Ještě však u vlakové trati, po tom, co jsme prohlédli již opuštěné čapí hnízdo (alespoň pro letošek), nás z chůze vytrhlo známé pískání. Zanedlouho jsme už všichni zírali na vzlétající hejno asi 70 skřivanů. Tak tedy poslední rozloučení s létem. Na jistebnických rybnících moc kachen neplavalo, zato však jeden z nich byl prázdný a plný bahna. A totohle divadlo stálo za to. Nad rozpraskaným dnem se vznášelo, blikalo a otáčelo se černobílé hejno asi sedmi set čejek. Opravdu úžasné pozorování. Nakonec se nám podařilo mezi černo-bílou najít i oněch „všem slibovaných“ 6 kulíků zlatých. Takže zapanovala všeobecná spokojenost a my se pomalu, po hrázích rybníků, pod starými stromy vyprávějící dávné příběhy a zlatavým listím brouzdali směrem ke Studénce. Cesta ubíhala rychle, plná zážitků a dobrodružství – třeba otázka, jak že vlastně přejdeme tuhleto říčku, když tu není most. Nakonec jsme se šťastně dostali až k břehům Kotvice. Čas je však neúprosný soupeř, a tak jsme jen zběžně prolétli hladinu plnou vodních ptáků a spokojení, ale trochu „uťapaní“, dorazili na nádraží.

BUDKOVÁNÍ V MARIÁNSKÉM ÚDOLÍ

Sešli jsme se 8. prosince na hlavním vlakovém nádraží v Olomouci, abychom vyčistili ptačí budky v Mariánském Údolí. Bylo nás šestnáct. Vlak nás dopravil na místo a odtud jsme se už vydali pěšky podle GPS směrem k budkám. Vyčistili jsme na dané trase 28 budek, přičemž ve většině z nich jsme objevili hnízda sýkorek, jako obvykle. V jedné bylo prázdné sršní hnízdo a pár jich bylo natolik poničených, že jsme je museli sundat a příště máme v plánu je nahradit. Na konci akce jsme si zaslouženě odpočinuli a posilnili se v posluchové hospodě.

BUDKOVÁNÍ NA SVATÉM KOPEČKU

Od Lesů ČR dostal náš oddíl pěknou hromadu ještě pěknějších budek pro sýkory a pro šoupálky. A přece nebudou ležet někde u skříně v DDM! Část z tohoto „dárku“ byla určena na obnovení staré a již dosluhující trasy na Svatém Kopečku s myšlenkou, že ji ještě prodloužíme. A tak jsme 9. listopadu vyrazili. O měsíc později jsme vyrazili na Kopeček znovu. Rozleželo se nám v hlavě přichycení ptačích bytečků na strom – tyto budky se věsí očkem na skobu přibytou ve stromě. Dostali jsme strach, že takové pěkné budky – a opravdu budky k pohledání –

by mohl někdo ve vši snaze chránit ptáky u sebe na zahradě (na čemž není vůbec nic špatného, ale

vlastnoručně vyrobená budka potěší dvojnásobně), odcizit. A tak jsme ke každé budce znovu

přistavili žebřík, vylezli, zatloukli skobu do stromu tak, aby již budka nešla sundat. A ještě vyměnily dlouhý, „originální“ hřebík, který drží přední otvíratelnou stranu, za kratší. Dopoledne velmi rychle uteklo, takže jsme nakonec ani nestihli cukrárnu...

Sýkorou obsazená ptačí budka

Strakapoudem upravený sýkorník

CO NÁS TEPRVE ČEKÁ aneb KALENDÁŘ AKCÍ

- 18. 1. 2014** – Mezinárodní sčítání vodního ptactva a akce Buteo II. na Chomoutovském jezeře
- 19. 1. 2014** – Mezinárodní sčítání vodního ptactva na řece Moravě
- 26. 1. 2014** – vyvěšování a čištění budek na Svatém Kopečku
- 15. 2. 2014** – vyvěšování a čištění budek v Mariánském údolí a v Lašťanech
- 22. 2. 2014** – budky ve Šternberku
- 15. 3. 2014** – akce Buteo III. na Chomoutovském jezeře

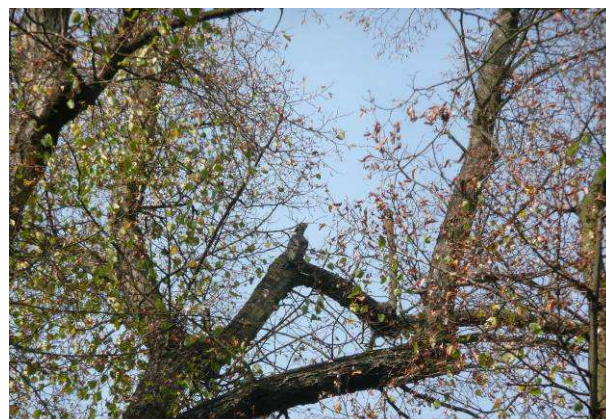
ZE ŽIVOTA Ó, PTÁKŮ

Mezi Ó, ptáky to stále žije! Během podzimu jsme mimo společné akce s oddílem navštívili s potencionálními, mladými přírůstky Tovačov. A akce to byla opravdu úspěšná – pěkně zpracovaný článek si můžete přečíst na našem webu. Těsně před Vánoci, ve středu 18. 12., jsme uspořádali v čajovně Assamika (poprvé v katastru Olomouce mimo DDM) již několikátou schůzi. Sešla se nás asi polovina členů a probrali jsme plno zajímavých věcí – od webu a Burhinu, přes Rozárium až ke společným plánovaným akcím. A co víc, přijeli jsme mezi sebe nového a nejmladšího člena - mločici Káju!

NOVINKY Z ROZÁRIA

I když to vypadá, že v olomouckém Rozáriu už není co objevovat, věřte nebo ne, i zde občas padají nové druhy z nebe. Stalo se tak i 1. 11. Slézala jsem Michalské schody, když tu se mi zezdalo, že slyším známý „kulomet“ z hustých lesů. Rychle jsem ale bleskovou myšlenku zavrhla – kde by se vprostřed města vzal datel! Než jsem se však dostala přímo do parku, datel se už ozýval zřetelně. Proletoval podle varovného alarmu přes Rozárium a najednou se mi černé tělo zjevilo mezi stromy. A za ním si to nesl krahujec, poměrně statná samička. Každý se usadil na jednom stromě a chvíli jen tak koukali. Datel občas klovl do větve, na které seděl, a pak již bez větších stížností zmizel dál v parku. Škoda jen, že v těchto místech nezůstal do večera, bylo by to pěkné zpestření pro večerní exkurzi za ptáky a netopyry.

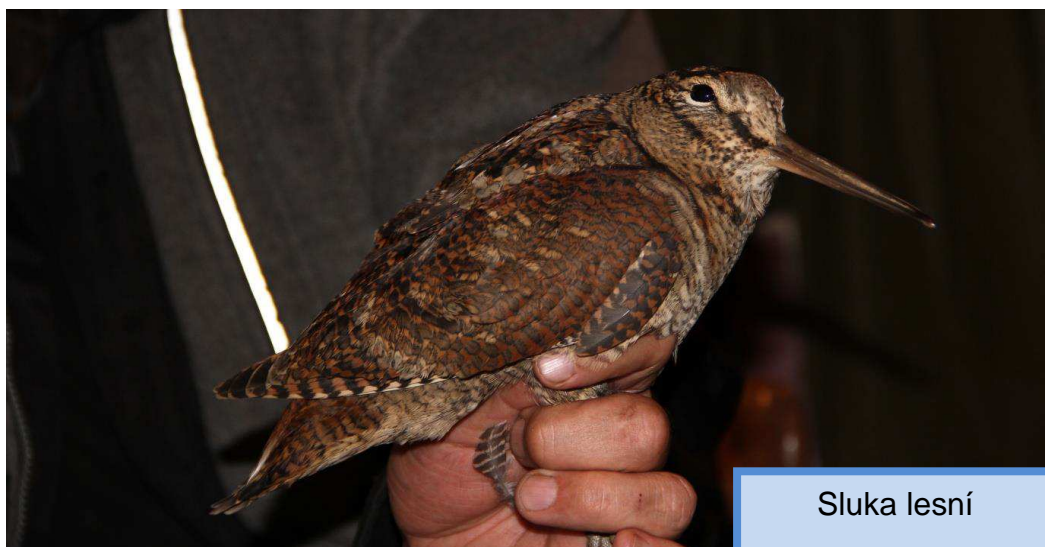

Datel z Bezručových sadů – hledejte!

NOVINKY Z PTAČÍ ŘÍŠE LETOŠNÍ ZÁŽITKY Z ODCHYTŮ NA SEDLE

Odchyty na Červenohorském sedle se staly už dávno fenoménem a i nadále to dokazují. Již třetí ročník této kroužkovací akce přinesl mnoho dalších zajímavých poznatků o tahu ptáků, a také další dva nové druhy pro českou avifaunu – sedmihláska malého a budníčka temného. I přesto, že mě oba nové druhy minuly, nemůžu si vůbec stěžovat, ba naopak. Prožil jsem si na sedle skoro vše – jak prázdné noci bez ptáků, tak velkou červenkovou noc, leččí představení, tisíce táhnoucích ptáků nebo kroužkování tří budníčků pruhohlavých a tak bych mohl pokračovat. Kdo to nezažil osobně, ten jen těžko pochopí. Ale přesto se vám pokusím atmosféru sedla aspoň trochu přiblížit krátkým fotopříběhem.

Svítání na sedle je každé ráno trochu jiné. Na jedné straně se za stromy schovává měsíc a na

Sluka lesní

druhé se obloha zabarvuje do rudé záře. V keřích cvakají červenky a občas se ozve nějaký ten kos nebo drozd. Světlo (reflektor) se zhasíná chvíli před rozbřeskem a chytá se takzvaně na „tmu“. Denní sítě se roztahují již před svítáním, aby stihly při rozletu ještě pochytat i ty ptáky, které v noci přitáhlo světlo, a na noc usedli do porostu v okolí. Chvíli po svítání se začnou objevovat ve vzduchu první ptáci. Začíná to pomalu. Ze vzduchu jsou slyšet pěvušky, objevují se hejnka pěnkav, občas proletí lindušky nebo cvrčala. Z reproduktorů u sítí hraje hlas králíčka a pěvušek. Mohlo by se zdát, že králíčci ani pěvušky netáhnou, avšak milé zjištění na nás čeká při příchodu k sítím, které jsou plné ptáků. Kolik ptáků nám ale nepozorovaně uniká v porostu mimo sítě? Okolo deváté hodiny je tah nejsilnější. Z hejn se stal téměř souvislý pás. Tah tisíců zrnožravých ptáků je neuvěřitelný zážitek!

Důležité je si uvědomit, že v průběhu odchytů od srpna do konce října se druhová skladba táhnoucích ptáků velmi mění. Ze začátku se chytá nejméně ptáků, jsou to však zajímavé druhy jako rákosníci, pěnice, slavíci,

Odchyťová lokalita za ranní mlhy

křepelky, cvrčilky, lindušky apod. Postupně ptáků přibývá. Nad sjezdovkou se během zářijových večerů prohánějí lelci a vzácně se v noci chytí nějaká místní sova. S podzimem přichází i

největší chloubka sedla - sluky. Přibližně v polovině října se poměr „letních“ a „podzimních“ druhů otáčí. Ve velkých počtech se chytají pěvušky a králíci. V noci táhnou hojně skřivani, špačci, červenky a drozdi. V obrovských hejnech protahují během dopoledne přes sedlo zrnožraví ptáci, ale chytají se jen výjimečně. Moták pochop byl krásným zpestřením. Dravci totiž využívají vzdušných proudů a zpravidla letí vysoko, proto se jich – s výjimkou krahujců - moc nechytí. Lindušky lesní a luční se chytají pravidelně. Letošní rok se podařilo také odchytnout první lindušku rudokrkou a teprve druhou lindušku horskou. Čečetka zimní, jíkavec severní a dlask tlustozobý - na sedle běžní ptáci, ale v síti

vzácní. Tah pěvců končí kolem poledne a my máme možnost si jít lehnout. Stahujeme všechny sítě a nařizujeme si budíka na 6 hodin odpoledne. Když se probudíme, nevěříme vlastním očím. Kam se podělo slunečné počasí bez mráčků? Normální člověk by byl nešťastný, ale my jsme šťastní a doufáme, že mlha

Drozd cvrčala

vydrží celou noc a potáhnou ptáci. Několikrát se nám totiž stalo, že taková mlha do půlnoci zmizela a my jsme celou noc „koukali na hvězdičky“. Nebo mlha vydržela až do rána, ale ptáci netáhli, a tak jsme pro změnu koukali celou noc do rozzářené oblohy bez ptáků. Pokud však vše klapne, je to něco úžasného. Celou noc vymotáváte ptáky ze sítí a sotva dojdete na jeden konec sítě, síť už je znovu plná. Kroužkování pak už není příjemné a jste rádi, že se vůbec stihnete najíst. Ale vidět červenky, jak se ve vzduchu hemží jako motýli a za celou noc jich vám nad hlavou proletí tisíce, je nezapomenutelný zážitek. To ale nemusí být vše. Letošní rok se mi povedlo zúčastnit jednoho šťastného nočního odchytnu.

Seděli jsme s Frantou Zichou v chatě a vyhlíželi jsme Míru Horáka, který byl na kontrole „slukovek“ (sítě určené především k odchytnu sluk a sov), ale dlouho se nevracel. Už jsem se mu chystal jít naproti, když zrovna vešel do chaty. V ruce držel jen jeden malý pytlík. Byli jsme překvapeni, protože jsme čekali nějaký velký úlovek. Dřív než nám řekl, co v něm je, povyprávěl, co se dělo u sítí. Všechny sítě byly prázdné až na jednu, ve které u horního lanka visel na první pohled malý netopýr.

Linduška horská

Při bližším prozkoumání nevěřil Míra vlastním očím. Úplně u horního lanka sítě s velkým průměrem oček 50 mm si udělal smyčku kolem nohy budníček pruhohlavý!

Zajímá vás zbytek příběhu?
Přečtěte si jej na našem webu!

JAK CHRÁNIT PTÁKY PŘED SVĚTELNÝM SMOGEM

Aneb JEŠTĚ JE CO DOHÁNĚT

Pokud si v noci vylezete kdekoli v naší republice (ale i v jiných zemích) na kopec s výhledem a zakoukáte se do nížiny, je možné, že se vám hrůzou až zježí chlupy po těle. Ta záře! Tisíce a tisíce světél se míhají tam a zpátky, září do kraje, září dolů, do boků i nahoru. A pro samou záři nevidíte na nebe a na hvězdy. To je ale pouze estetická stránka tohoto problému. Ptáci, kteří se při své migraci orientují i podle noční oblohy, můžou být v přítomnosti takto ozářených měst „trochu“ zmatení. Jak tedy úspěšně snížit světelné znečištění? Na tuto otázku odpovídaly děti z druhého stupně ZŠ a nižších stupňů víceletých gymnázií na národním kole Zlatého listu 2013.

Jeden tým se inspiroval ochranou obojživelníků a rozhodl se pro odchyt a přenášení ptáků na místa neznečištěná. Bohužel, v případě znečištění snad celé Evropy by byl tento způsob nereálný, velmi finančně náročný a pro ptáky ne příliš vhodný. Jiné děti by se pokusily o zlepšení okolní kraje. Chtěly sázet stromy. Na pobídku, aby řekly něco lepšího, zněla jejich odpověď: „Tak keře“. Nejvíce „v kurzu“ však byl nápad s přímou ochranou jednotlivých ptáků. Byly tu návrhy na různé klapky nebo kšiltovku. Ti radikálnější přišli s vypíchnutím očí nebo „vytvořením“ šedého zákalu. Zkrátka aby to světlo ptáci neviděli, a aby je nemátlo. Nicméně ani tohle není asi ten nejlepší způsob. Poměrně odvážný byl i tým, který se rozhodl „domluvit“, nebo spíš „zakázat“ ptákům migraci. Jejich odpověď zněla: „Nikam nepoletí, zůstanou na místě.“ Avšak nejvýmluvnější odpověď: „Já za to nemůžu, že jsou tak blbí.“

A jak tedy na ochranu proti světelnému znečištění opravdu? V praxi se používají různá stínidla na pouliční lampy, která odrážejí světlo směrem dolů a zamezují tak jeho záření do oblohy. Avšak světelnému smogu nelze (alespoň v dnešní době) zamezit úplně, i když jde alespoň značně zmírnit.

Ještě i za ranního svítání lze pozorovat záři měst v nížinách.

KAM ZA PTÁKY PTAČÍ TELVIZE

Je sychravá zima, venku se z nebe v jednom kuse snáší drobné vločky, fouká ledový vítr a mráz leze pod kožich. Občas sice na chvíli vystrčí svůj zvědavý nos sluníčko, ale to se pak rtuť teploměru dostane ještě níže, a venku jako v pohádce vypadá pouze za okny, z tepla domova. Zním mnoho takových lidí, kteří v zimě nevytáhnou paty z domu. Pokud mezi ně také patříte a máte přitom rádi ptáky – zoufat nemusíte! Ptačí dobrodružství si můžete užít i z tepla svého domova.

K pořízení „ptačí televize“ stačí málo – trocha semen, která můžete nasypat na okenní parapet nebo do krmítka. A pak se uvelebit do pohodlného křesla, usednout před obrazovku a čekat, až se o dobrotách dozví první sýkorky.

Pokud jste alespoň trochu „kutilsky“ založení, můžete si krmítko sami vyrobit – stačí pár prken, která sbijete dohromady. Je dobré, aby takový prostřený stůl měl stříšku, aby potrava zbytečně nemokla. Nicméně v dnešní době se dají i roztodivná krmítka pořídit takřka „za hubičku“, ať už v supermarketech nebo obchodech se zbožím pro zvířata.

A co že ptákům chutná? Moje osobní zkušenost je nejlepší s černou slunečnicí. Alespoň olomoucké sýkory nic jiného nežerou. Ale ptákům se dají nasypat i mnohá další semena – proso, mák, ořechy, konopí... V některých obchodech se nyní dají zakoupit různé směsi s namíchaným poměrem jednotlivých druhů semen. Pro drozdovité ptáky můžete přichystat pár rozkrojených jablek, pro hrdličky nádobu se zrním. A pokud máte i estetické cítění, můžete navléci různé plody (jako například šípky, makovice, kousky jablek, buráky...) na provázek a ozdobit si takovými řetězy svůj „vánoční“ stromeček. Semena můžete také přelít rozpuštěným 100% tukem nebo zapéct v mikrovlnce spolu s vajíčkem. A především sýkory ocení, když na strom pověsíte kousek loje...

Co za druhy můžeme potkat? Nejčastěji na krmítko zavítají různé druhy sýkor – především koňadry a neohrožené modřinky. Pokud bydlíte u lesa, může se vám podařit přilákat třeba i uhelníčka nebo parukářku. Dalším poměrně běžným hostem bývají brhlíci, různé pěnkavy – zvonci, stehlíci, dlaskové, pěnkavy... Hlavně na vesnicích můžete přivítat třeba i vrabčáky nebo hrdličky. Na jablka k vám přiletí kosi, kvíčaly a v „dobrém“ roce třeba i brkoslavi. Občas se do krmítka snaží vecpat strakapoud. A koncentrace „jednohubek“ může přilákat i ptačí dravci – na krmítkách nejčastěji loví krahujec. Nicméně záleží na umístění vašeho krmítka (centrum města, vesnice...) a na tom, co ptáčkům nachystáte.

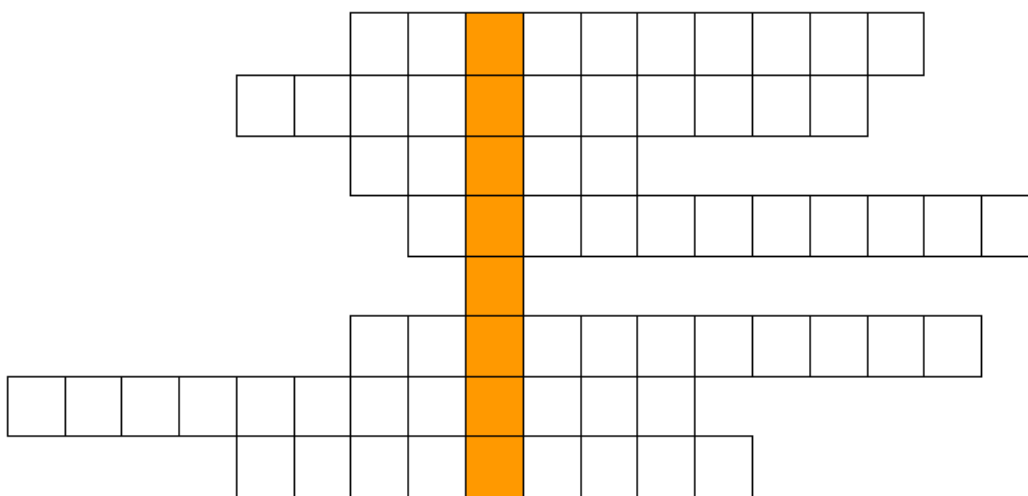
A celá tahle směsice druhů se hýbe, pere o semínka, a když se k nějakému dostane, spokojeně si ho sezobe na větvi nebo odnese někam dál. Krmítko je i dobrá příležitost pro začínající ornitology, kde se naučit rozeznávat své „první“ ptáky. A tak zkuste alespoň na chvíli vypnout televizi, posadit se za okno, nasypat a čekat. Ptačí trhák, boj na život a na smrt, vás možná chytí za srdce víc než americké seriály. Snad proto, že nikdo zde nic nehraje. Je tu však jedna drobná nevýhoda – vysílání končí s posledními záblesky světla...

I jednoduché krmítko poslouží...

PRO CHYTRÉ HLAVY

- 1) druh našeho zimního dravce, má závislost na lumících
- 2) opeřenec z řádu brodiví, aktivní za tmy, nyní ho určitě u nás nevidíte
- 3) největší řád ptáků
- 4) noční pták, lidově spojovaný se smrtí

- 6) zimní host, tmavý s nápadným zrcátkem a podivnou hlavou
- 7) největší ze druhů kachny pojmenované stejně jako zástupce jednoho národa
- 8) druh opeřence „proslavený“ svým loňským zaseknutím (zamrznutím) v Praze

KONTAKT

Ó, ptáci

o.ptaci@gmail.com

AUTOŘI

Autoři článků: Ondřej Belfín, Šimon Hrbek, Kateřina Polláková, Kateřina Ševčíková

Autoři fotografií: Ondřej Belfín, Jaroslav Marx, Kateřina Ševčíková...

Křížovka: Jiří Růžička

UPOZORNĚNÍ!

Všechna práva vyhrazena. Šíření fotografií a částí textu, bez předešlého souhlasu autorů, zakázáno. Redakce nezodpovídá za obsah ani za případné tiskové chyby či překlepy.